

DE KOSTPRIJSBEREKENING VAN HET BOSSCHAP II

[651]

door

J. H. BECKING

Onder bovengenoemde titel is in de aflevering van oktober 1958 van het Nederlands Bosbouw Tijdschrift een artikel van Gerbranda verschenen, waarin enige bezwaren tegen de opzet van het kostprijsrapport van het Bosschap naar voren zijn gebracht, waarop ik als lid van de voor dit rapport ingestelde commissie gaarne van replek wil dienen.

In de eerste plaats meent Gerbranda, dat dit rapport meer het karakter van een rentabiliteits- dan van een kostprijsberekening draagt.

Mij is de strekking van dit bezwaar niet geheel duidelijk. Het is toch niet goed mogelijk een kostprijsberekening van hout op te stellen zonder van een bepaald productieschema of omloop uit te gaan. Voor een aanvaardbare kostprijsberekening is het voorts noodzakelijk het meest economische productieschema te kiezen, d.w.z. dit op de financiële omloop te baseren, even goed als men bij de vaststelling van de afzonderlijke kosten steeds van de meest rationele werkmethoden dient uit te gaan. Ik hoop, dat het hiermede duidelijk zal zijn geworden, waarom in het rapport voor de berekening van een reële kostprijs eerst de meest rationele werkmethoden zijn omschreven en de financiële omloop van de betreffende houtsoort is vastgesteld. Zonder deze voorafgaande beschouwingen zou een kostprijsberekening geen redelijke grondslag hebben.

Een volgend bezwaar geldt het prijs- en loonniveau, waarvan de commissie bij de berekeningen is uitgegaan. Ook dit bezwaar is mij niet duidelijk. Voor elke kostprijsberekening zal men van een bepaald prijs- en loonniveau moeten uitgaan. Het ligt voor de hand, dat men daarvoor het actuele niveau kiest, daar dan de berekende kostprijs tevens de actuele vervangingswaarde weergeeft. De commissie is er zich echter volkomen van bewust, dat deze actuele kostprijs slechts een betrekkelijke waarde heeft en, bij elke verandering in het prijs- en loonniveau zal dienen te worden herzien. Om deze herziening zoveel mogelijk te vereenvoudigen, werden de kosten zowel als de opbrengsten zoveel mogelijk in technische eenheden aangegeven. Het komt mij voor, dat men de betekenis van deze kostprijsberekening geheel naar de opzet moet beoordelen en niet naar de omstandigheid, of in het actuele prijs- en loonniveau spoedig wijziging is opgetreden. Op de in de toekomst mogelijke wijzigingen in dit niveau is bovendien in het rapport reeds uitdrukkelijk gewezen.

Een derde bezwaar richt zich tegen de in het rapport voor bosbedrijven aangenomen betrekkelijk lage bedrijfsrentevoet. Het belangrijkste argument voor deze lage bedrijfsrentevoet is de omstandigheid, dat de belangrijkste productiemiddelen van een bosbedrijf, met name de grond

en het houtvoorraadkapitaal, los gemaakt van de opgetreden waardeveranderingen van het geld, een belangrijke duurte-aanwas vertonen. Naar de Engelse houtinvoerstatistieken laat de gemiddelde duurte-aanwas van het hout zich gedurende de laatste 60 jaren op ruim 2% berekenen. Ook voor de grond is een dergelijke duurte-aanwas algemeen bekend. Deze te verwachten duurte-aanwas is het eenvoudigst in rekening te brengen als een verlaging van de bedrijfsrentevoet. Ook voor landbouwbedrijven is zulks algemeen gebruikelijk.

Of bepaalde belastingfaciliteiten, die houtproducenten in Nederland genieten, mede een argument kunnen zijn voor een verlaging van de bedrijfsrentevoet, meen ik persoonlijk te moeten betwijfelen. Mijns inziens is het juist, dat dit aanvechtbare motief in de samenvatting van het rapport is weggelaten. Naar mijn mening kan toch in werkelijkheid niet van bijzondere belastingfaciliteiten voor de houtproducenten in Nederland worden gesproken. Wel bestaat er eventuele hogere kostenbelasting, doch daarbij kunnen anderzijds ook eventuele hogere kosten niet in mindering worden gebracht, terwijl op de bruto-opbrengsten een zeer hoge omzetbelasting drukt. Ik verwerp dit argument dus om geheel andere redenen dan Gerbranda dit doet.

De hoogte van de bedrijfsrentevoet en evenzo de grondwaarde kunnen voor een algemene kostenrekening slechts arbitrair worden vastgesteld. Mij lijken de daarvoor in het rapport aangenomen normen alleszins aanvaardbaar. Iedere ondernemer blijft echter uiteraard vrij daarvoor andere normen aan te leggen, dat is geheel zijn zaak. Mij lijkt het echter niet toelaatbaar om, met het oog op de wisselende inzichten, die omtrent deze punten kunnen bestaan, de berekeningen maar minder juist uit te voeren, daar deze dan alle waarde verliezen.

Het voornaamste bezwaar van Gerbranda tegen het kostprijsrapport richt zich echter op de volgende door hem aangehaalde passages:

„Voor de berekening van kostprijzen is het gebruikelijk, dat men uitgaat van de teelt van hout in een normaal bosbedrijf, waarin gekapte percelen regelmatig worden herbebost (going concern) en dat men zich kan voorstellen uit evenveel percelen van gelijke grootte te bestaan, als de omloop jaren telt; zodat elk jaar een perceel wordt gekapt en opnieuw wordt herbebost, waardoor de toestand aan het begin van elk seizoen weder gelijk is.” En verder „De kosten en opbrengsten van een dergelijk bedrijf zijn het eenvoudigst te analyseren door één perceel gedurende de gehele omloop in beschouwing te nemen. Daar deze kosten en opbrengsten op zéér uiteenlopende tijdstippen vervallen, zal men met samengestelde interest moeten rekenen.”

Gerbranda acht deze conclusie verkeerd en niet het meest voor de hand liggend. Hij meent, dat een kostprijsberekening voor één der periodiek behandelde onderdelen van een normaal bedrijf niet als maatstaf voor het gehele bedrijf kan dienen. Hij motiveert dit op de omstandigheid dat daarbij de aard en functie van de blijvende opstand als belangrijkste productiemiddel van het normale bosbedrijf over het hoofd wordt gezien. Hij spreekt opzettelijk van blijvende opstand in plaats van staande houtvoorraad, daar dit woord, zijns inzien, mede schuld is aan de veelal verkeerde opvatting van dit productiemiddel (hout groeit op hout). Hij

wijst er voorts op, dat deze blijvende opstand in het normale bedrijf bij voortdoring gebonden is en alleen bij liquidatie zal kunnen worden geogst. Naar zijn mening behoeft men bij een normaal bosbedrijf niet met samengestelde interest te werken.

Ondanks deze uitvoerige toelichting kan ik de gedachtegang van de schrijver niet volgen.

Men pleegt bij het normaal bosbedrijf te spreken van een staande houtvoorraad om duidelijk tot uiting te brengen, dat alleen de totale grootte van de houtvoorraad aan het begin van elk seizoen gelijk blijft, doch niet die der samenstellende delen. Zoals Gerbranda terecht opmerkt, groeit hout op hout en dit brengt mede, dat van elk onderdeel, zolang het nog niet voor leegkap in aanmerking komt, in de loop van een seizoen de houtvoorraad toeneemt en de kostprijs daarvan uit die van het voorafgaande jaar met interest moet worden afgeleid. Daar de ontwikkeling van een opstand vele jaren omvat leidt dit onverbiddeijk tot samengestelde interest.

Het is min of meer een klassieke denkfout, dat men bij een normaal bosbedrijf niet meer met samengestelde interest zou behoeven te rekenen. Hierop heb ik reeds in een vroeger artikel „Rentabiliteit en kostprijs in het bosbedrijf”, N.B.T. 24 (3) 1952 (90—92), gewezen. Hierin heb ik tevens aangetoond, dat de kostprijs voor één der periodieke onderdelen van een normaal bosbedrijf tot dezelfde uitkomst leidt, als die voor het gehele bedrijf, mits men de berekeningen maar op de juiste wijze uitvoert. Mij lijkt deze conclusie overigens ook zeer voor de hand liggend, namelijk dat de kostprijs voor elk der samenstellende periodieke onderdelen van een normaal bedrijf gelijk moet zijn aan die van het geheel dezer bedrijven.

Ik hoop, dat deze repliek op het artikel van de heer Gerbranda zal kunnen bijdragen tot een juistere waardering van het gewraakte kostprijsrapport.

DE KOSTPRIJSBEREKENING VAN HET BOSSCHAP III

[651]

door

G. GERBRANDA

Gaarne maak ik gebruik van de mij geboden gelegenheid om op de hiervoor opgenomen repliek op mijn artikel over de kostprijsberekening van het Bosschap van dupliek te dienen.

Mijn eerste opmerking is geweest, dat het rapport meer een rentabiliteitsberekening dan een kostprijsberekening zou zijn.

Ik begrijp volkomen, dat men bij een kostprijsberekening eerst de meest rationele werkmethode en de financiële omloop van de betreffende houtsoort moet vaststellen vóór men tot de eigenlijke kostprijsberekening overgaat. Als ik echter zie, dat tabel 10 tot opschrift draagt: „Berekening van de grondverwachttingswaarde en de kostprijs (in % van de opbrengstprijs!), dan handhaaf ik volledig mijn gemaakte opmerking. Voorts heeft ook de berekening van de ondernemerswinst meer zin in een rentabiliteitsberekening dan in een kostprijsberekening.

Wat Becking mijn tweede bezwaar noemt, namelijk het prijs- en loonniveau, waarvan de commissie is uitgegaan, merk ik op, dat ik dat bezwaar alleen genoemd heb in verband met mijn eerste opmerking. Ik heb geen aanmerking gemaakt op het feit, dat bij de kostprijsberekening uit is gegaan van het prijs- en loonniveau 1957. Dit is volkomen juist. Wel heb ik als nadere toelichting op mijn eerste opmerking, dat men hier eigenlijk met een rentabiliteitsberekening had te maken, als bezwaar genoemd, dat men bij de afgeleverde producten is uitgegaan van de prijzen 1957/1958, waardoor aan deze rentabiliteitsberekening slechts een zeer betrekkelijke waarde kan worden toegekend.

Mijn derde bezwaar richtte zich tegen de motivering van de gekozen rentevoet. Tegen deze rentevoet als zodanig heb ik geen directe bezwaren geopperd. Ik heb dan ook niet gezegd dat ik deze te laag vond, alleen dat ik de motivering deels onjuist en voorts onvoldoende achtte. Het doet mij genoegen, dat ook Becking, zij het dan op andere gronden dan ik, het onjuist acht de rentevoet op grond van genoten belastingfaciliteiten lager te stellen dan gebruikelijk is.

Blijft over het door de commissie genoemde geringe risico verbonden aan de belangrijkste bedrijfskapitalen. Hiermede ben ik het volkomen eens, al vergete men niet, dat hout op stam een bijzonder conjunctuurgevoelig object is (zie Sprangers: De economische betekenis van het bos voor Nederland). Bij een juiste waardebepaling van de blijvende houtopstand wordt deze conjunctuur-gevoeligheid echter veel geringer. Of men zich bij een kostprijsberekening mag baseren op een in 't verleden waargenomen regelmatige prijsstijging van 2% van grond en hout, is voor mij echter zeer twijfelachtig; hoogstens mag dit gelden als bevestiging van de waardevastheid.

Dat de hoogte van de bedrijfsrentevoet en van de grondwaarde slechts arbitrair kunnen worden vastgesteld begrijp ik volkomen. Ook is het mij duidelijk, dat men niet daarom de nodige berekeningen minder juist mag opzetten. Mijn bedoeling was echter er op te wijzen, dat waar er dergelijke enigszins subjectieve factoren in de berekening voorkomen, men moet begrijpen, dat hoe nauwkeurig die berekeningen overigens zijn opgezet, de einduitkomst toch ook in belangrijke mate mede wordt bepaald door de vaststelling van deze arbitraire waarden, die uit de aard der zaak aanvechtbaar zijn.

Het is jammer, dat Becking niet ingaat op mijn voornaamste bezwaar. Hij haalt evenals ik de passages aan, waarin de commissie zegt waarvan ze is uitgegaan, namelijk een normaal bosbedrijf als „going concern” en waarin wordt gezegd de berekening te baseren op de gang van zaken in één bedrijfsonderdeel van aanplant tot oogst; een periodiek bedrijf.

Mijn bezwaar was dus, dat de commissie nadrukkelijk en mijns inziens terecht zegt uit te moeten gaan van een bosbedrijf dat op voortduring is ingesteld, dus waarin het productiemiddel blijvende houtopstand steeds volwaardig vertegenwoordigd is en dat deze berekeningen worden gebaseerd op de gang van zaken in een periodiek bedrijf, waarin men moet beginnen zijn belangrijkste productiemiddel, de blijvende houtopstand op te bouwen en waarin telkens na 50 jaar niet alleen het product maar ook het belangrijkste productiemiddel wordt verkocht,

om dan weer opnieuw te beginnen aan de opbouw van dat productiemiddel.

Ik had daaruit geconcludeerd, dat een en ander wijst op een onjuist inzicht in aard en functie van de blijvende houtopstand als belangrijkste productiemiddel in het normale bedrijf.

Over deze conclusie weidt Becking verder uit, maar mijn bezwaar weerlegt hij niet.

Volgens Becking zou ik hebben gezegd, dat bij een normaal bosbedrijf niet met samengestelde interest behoeft te worden gewerkt. Zulks heb ik in 't geheel niet beweerd. Wel heb ik gezegd, dat in een normaal bosbedrijf als „going concern” een kostprijsberekening kan worden opgezet zonder dat men daarbij met samengestelde interest behoeft te werken. Dat is iets geheel anders, dan hetgeen Becking mij laat zeggen. Misschien zal Becking als hij mijn artikel nog eens rustig overleest mijn gedachtengang beter kunnen volgen en ook tot het inzicht komen, dat ik niet in een min of meer klassieke denkfout ben vervallen.

Als ik hierboven zeg dat Becking niet op mijn bezwaar is ingegaan ben ik enigszins onvolledig. Aan het eind van zijn repliek zegt hij toch, dat de kostprijs voor één van de periodieke onderdelen van een normaal bosbedrijf tot dezelfde uitkomst leidt als die voor het gehele bedrijf. Daaraan wordt dan de enigszins vreemd aandoende voorwaarde verbonden „mits men de berekeningen maar op de juiste wijze uitvoert”. Waar deze constatering zo zeer tegen elke verwachting ingaat en bijna ongelooflijk klinkt, ben ik geneigd om het woordje „juiste” te vervangen door „bepaalde”.

Aangenomen echter, dat deze constatering juist is, dan rijzen bij mij aanstonds twee vragen.

Als de Kostprijsberekening in een periodiek bedrijf (want dat is één onderdeel als zodanig toch) tot hetzelfde resultaat leidt als in een bosbedrijf als „going concern”, waarom heeft de commissie dan onnodig verklaard, dat werd uitgegaan van de teelt van hout in een bosbedrijf als „going concern” en waarom heeft de commissie dan de berekening ingewikkeld gemaakt terwijl het ook eenvoudig kon? En ten tweede: indit, hoe is het dan mogelijk dat de ondernemerswinst in het ene geval belangrijk hoger ligt dan in het andere? (Zie het artikel van Becking in het N.B.T. 29 (10) 1957 (265)).

Ook nu weer is mijn conclusie, dat het dringend nodig is, dat wij ons terdege rekenschap geven van aard en functie van de blijvende houtopstand in een normaal bosbedrijf dat op voortduring is ingesteld.

Tenslotte blijf ik dan ook bij de opvatting, dat men deze kostprijsberekening als zodanig veel eenvoudiger had kunnen opzetten, door zich, houdende aan het uitgangspunt, er op te wijzen, dat in een op voortduring ingesteld bosbedrijf de kosten in elk bedrijfsjaar gelijk zijn, deze kosten te bepalen en dan het totaal aan kosten te delen door het aantal kubieke meters dat jaarlijks geoogst wordt. Samengestelde interestberekening is daarbij dan niet nodig en ieder kan dan voor zijn bedrijf en ook bij eventueel gewijzigde omstandigheden wat prijzen- en loonniveau betreft, zijn conclusies trekken.

Op het artikel van de heer Becking in het bosbouw-tijdschrift van 1952 hoop ik nader terug te komen in een binnenkort te publiceren artikel over aard en functie van de blijvende houtopstand in het bosbedrijf.